

DOI: 10.31866/2616-759X.5.2.2022.266534

УДК 792(477.411):351.746.1"2022"

**ТВОРЧО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКИХ ТЕАТРІВ:
СТО ДНІВ У РЕАЛІЯХ МАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ****Катерина Юдова-Романова***кандидат мистецтвознавства, доцент;**e-mail: iudovakateryna@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2665-390X**Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна***Анотація**

Мета дослідження – вивчити досвід і визначити основні тенденції у творчо-організаційній діяльності театральних колективів Києва протягом перших ста днів повномасштабної війни Російської Федерації проти України. **Методологія дослідження.** Метод синтезу й аналізу фактологічної інформації використано для комплексного вивчення досвіду діяльності театральних колективів Києва в зазначений період; історичний – для ретроспективного наукового осмислення практики сучасного українського театру; структурно-аналітичний – для систематизації різних векторів творчо-організаційної діяльності 23-х професійних державних театральних колективів Києва; компаративний – для зіставлення результатів; мистецтвознавчий – для вивчення художньої цінності театральних вистав. Джерельною базою дослідження стали відкриті інтернет-ресурси й інтерв'ювання суб'єктів театральної діяльності. **Наукова новизна.** У дослідженні вперше зібрано, систематизовано та проаналізовано факти й простежено основні тенденції творчо-організаційної діяльності театральних колективів Києва протягом перших ста днів військової агресії Росії проти України у 2022 році. **Висновки.** У мистецтвознавчій науковій думці ще комплексно не осмислено діяльність театральних колективів України в період воєнних дій 2022 року. Зібраний і проаналізований фактологічний матеріал свідчить, що театральні процеси зазначеного періоду можна умовно поділити на два етапи: у зв'язку з введенням воєнного стану й активними бойовими діями в Києві та Київській області з 24 лютого по 1 квітня – етап повного призупинення публічної театральної діяльності та перенесення вистав на період стабілізації ситуації; у зв'язку з покращенням безпекової обстановки в регіоні з 2 квітня по 3 червня – період поступового відродження у нових форматах публічної театральної діяльності: повернення до обслуговування глядачів у Києві й активізація гастрольної діяльності. Основні проблеми стоденного періоду: кадрове забезпечення роботи колективів, оскільки частина працівників була вимушена залишити Київ; відсутність належної кількості в місті театрів з надійними укриттями або поруч з ними; транспортна та паливна кризи; умови комендантської години. Фінансово-економічна діяльність була глибоко збитковою, а основними джерелами фінансового забезпечення колективів стали накопичені попередньо резерви та державна підтримка, яка значно скоротилася. Деякі театральні приміщення, зокрема Київської малої опери, постраждали та потребують відновлення. Простежуємо цілеспрямовану відмову театрів від російськомовного контенту. Тижнева інтенсивність показу вистав знизилася до двох-трьох. У театрі були постановки довоєнного репертуару

та новостворені програми малих лабораторних форм читецького й музично-поетичного спрямування. У квітні-травні більшість театрів повертається до репетицій, є приклади прем'єр. Загалом 61 % з 23-х досліджуваних театральних колективів Києва протягом стоденного періоду відновив, хоч і в обмеженому режимі, свою роботу, а 39 % потрапили в патову ситуацію, проте прагнуть повернутися до роботи.

Ключові слова: творчо-організаційна театральна діяльність; Київ; воєнні дії 2022 року; репертуар

Постановка проблеми

«Рівно сто днів тому всі ми прокинулися в іншій реальності. Рівно сто днів тому прокинулися інші ми. Коли українців будить не промінь сонця, а вибухи ракет, які влучають у наші домівки, тоді прокидаються зовсім інші українці» – такими словами 3 червня 2022 року розпочав своє звернення до народу Президент України Володимир Зеленський у сотий день повномасштабної війни Російської Федерації проти України («Мир», «перемога», «Україна» – три слова, задля яких ми боремося протягом уже ста днів після восьми років – звернення Президента Володимира Зеленського, 2022). Дійсно, з 24 лютого 2022 року змінилися не тільки ми, українці, не тільки наша країна, а й увесь світ. Війна в Україні стала глобальним викликом для всіх народів і держав. На тлі військової агресії в Україні почали відбуватися не тільки тектонічні політичні зміни, а й трансформації сфери культури і мистецтва. На тлі цього діячі театру, кіно, музики, літератури, образотворчого мистецтва з усього світу висловили свою консолідовану абсолютну підтримку Україні та продовжують всебічно допомагати в протистоянні силам ворога.

Українські діячі культури від перших днів повномасштабного вторгнення російських окупантів в Україну проявили свою активну громадянську позицію, долучаючись до протистояння агресору. Керівник Офісу Глави Держави Андрій Єрмак, зустрівшись 29 квітня 2022 року з представниками культури та спорту, наголосив:

«Сьогодні українські митці захищають Батьківщину в підрозділах оборони, виступають у бомбосховищах, перед нашими військовими та переселенцями [...], більшість представників сфери культури та спорту долучилися до волонтерської діяльності, збирають кошти для нашої армії та біженців, залучають міжнародну підтримку. Також вони нагадують світові про жажіття війни й важливість підтримати боротьбу України за життя та свободу». (Андрій Єрмак провів зустріч з представниками культури та спорту, 2022)

При цьому чиновник закликав мистецьку та спортивну спільноту висувати якомога більше ініціатив. Учасники зустрічі обговорили можливі шляхи активізації культурно-мистецького та спортивного фронту в умовах воєнного стану в Україні. Зокрема, виступали митці театру. Ростислав Держипільський, генеральний директор, художній керівник Івано-Франківського національного драматичного театру імені Івана Франка, окреслюючи проблеми організаційно-творчої діяльності театрів, наголосив, що колективам варто «не лише виїздити на гастролі

до населених пунктів на сході, а й виступати перед тимчасовими переселенцями у західних регіонах країни». Головний режисер Національної опери України імені Тараса Шевченка Анатолій Солов'яненко зацентрував на значенні закордонних гастролей артистів опери та балету задля підтримки культури, зокрема театральної. Ірма Вітовська, популярна артистка театру та кіно, зазначила, що культурна дипломатія сприятиме популяризуванню української історії у світі та спростовуватиме російські наративи про Україну (Андрій Єрмак провів зустріч з представниками культури та спорту, 2022).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Перелік досліджень на тему творчо-організаційної діяльності українських театральних колективів у період воєнних дій досить обмежений.

Знаний в Україні та світі театрознавець В. М. Гайдабура послідовно збирав і досліджував матеріали з історії театрів, які діяли на території окупованої України періоду Другої світової війни. У 1999 році він захистив докторську дисертацію на тему: «Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944)» (Гайдабура, 1999). Пролонгацією вивчення цієї проблематики стала книга «Театр між Гітлером і Сталіним. Україна. 1941–1944. Долі митців». У ній автор продовжив збір і систематизацію архівних, документальних, іконографічних матеріалів та унікальних свідчень учасників про театральні процеси в Україні періоду гітлерівської окупації. Крізь призму зібраних першоджерел автор відтворив обставини надскладної творчо-організаційної роботи як театральних колективів, так і окремих українських митців (Гайдабура, 2004).

Стаття О. І. Тонконог (2006, с.66-69) «Театри українських міст у 1943–1945 рр.» присвячена висвітленню головних аспектів творчо-організаційної діяльності реєвакуйованих театрів у звільнених після фашистської навали містах України.

Дослідження С. В. Стельниковича (2013, с.131-136) «Театр на території генерального округу "Житомир" (друга половина 1941 – початок 1944 рр.)» зосереджене на проблемах функціонування театру як соціального інституту та на основних напрямках діяльності театральних колективів на території Житомирської, переважної частини Вінницької областей України та півдні сучасної Гомельської області Білорусі.

У статті Л. Б. Лихачова та О. Ю. Титаренко (2009, с. 67-72) «Діяльність театрів України під час Великої Вітчизняної війни» стисло подано короткий екскурс в історію українського театального мистецтва зазначеного періоду зі зверненням уваги на репертуарну політику, кадрове та матеріальне забезпечення роботи театральних колективів, взаємодію з аудиторією: місцевим населенням, бійцями Червоної армії, окупантами.

У статті науковців В. І. Ільницького та М. Д. Галіва (2019, с.45-50) «Діяльність Українського театру у Перемишлі в роки нацистської окупації (1941–1944)» розкрито особливості організаційно-адміністративної та творчо-мистецької діяльності колективу періоду гітлерівської навали. Автори на підставі вперше впроваджених до наукового обігу архівних матеріалів з'ясовують історичну генезу Українського театру в Перемишлі, що пов'язана з діяльністю українського

Драматичного товариства ім. Лесі Українки (1925–1939) з подальшим акцентуванням дослідження на роках окупації, яку поділяють на три історичні етапи: 1) становлення театру у формі Драматичного гуртка і Драматичної секції УДК (1942 – перша половина 1943); 2) етап реорганізації театру в професійну установу (серпень – жовтень 1943); 3) етап активної мистецької діяльності театру на професійних засадах (листопад 1943 – липень 1944). У статті також проаналізовано репертуарну політику театру, особливості формування адміністративно-управлінського й виконавського складу та загалом мистецький доробок колективу означеного періоду.

Про регіональну театральну діяльність у Рівному під час гітлерівської окупації міста писала Н. О. Романенко (2015, с.76-81) у статті «Міський український драматичний театр (м. Рівне, 1941–1943)». Хоча в темі статті заявлено досліджуваний період лише з 1941 до 1943 року, насправді ж хронологічний виклад зібраних історичних фактів охоплює термін до 1947 року. У статті цілісно, хоча й дещо побіжно та фрагментарно, розглянуто діяльність колективу в умовах фашистської окупації, евакуації та реєвакуації.

Зверталася до проблем регіональної діяльності музичних і театральних колективів Харкова Ю. Ю. Полякова (2013, с.82-91) у статті «Музично-театральне життя Харкова під час німецько-фашистської окупації (за матеріалами державного архіву Харківської області)». Спираючись на архівні матеріали, спогади очевидців і публікації зі шпальт газети «Нова Україна», авторка відтворила картину музично-театрального життя Харкова 1941–1943 років.

Д. С. Татаренко (2008, с.131-146) у статті «Театр, кіно, періодика, музеї: культурне життя українських областей зони військової адміністрації в 1941–1943 роках» досліджував історію театрального життя в умовах «нового порядку» на території окупованої України в зазначений період. Діяльність театрів, зокрема особливості контрольованого окупаційною владою репертуару, проаналізовано в співвідношенні з функціонуванням інших культурницьких установ, як-от «Просвіт», а також кінотеатрів, радіо, музеїв, періодичних видань і бібліотек.

Зазначені вище дослідження торкаються виключно діяльності театрів періоду Другої світової війни. Натомість у статті «Творчо-організаційна діяльність Донецького академічного ордена пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполь у періоди воєнних дій» К. В. Юдової-Романової та А. О. Безчастної (2016, с.43-50) досліджено досвід роботи театру¹ протягом трьох історичних періодів: 1914–1920 роки, 1941–1945 роки та, зокрема, звертаються до періоду початку війни Росії проти України – 2014 рік. У підсумку зазначено, що попри складні соціальні та економічні умови праці «спільною характеристикою для всіх трьох періодів є активна творча діяльність колективу» (Юдова-Романова та Безчастна, 2016, с.50). Щодо організації показу вистав, то «активна гастрольна діяльність колективу характерна лише для періоду німецької окупації. В інші періоди театр активно використовував лише стаціонарне приміщення»

¹ Саме будівлю цього театру внаслідок бомбардування російським літаком зруйновано 16 березня 2022 року. У приміщенні та в підвалах перебувало понад 1200 людей, які сподівалися на порятунок. Театр зведено з укриттям у 1960 році.

(Юдова-Романова та Безчастна, 2016, с.50). Особливу увагу в статті приділено питанню репертуарної політики театру.

Окремо досліджено проблеми творчо-організаційної діяльності київських муніципальних театральних колективів початку XXI століття зі зверненням уваги на їх матеріально-технічне забезпечення (К. В. Юдова-Романова, 2008, с.76-90) та проаналізовано особливості організаційно-глядацької діяльності в Україні деяких єврейських театрів першої половини XX століття з частковим охопленням періоду воєнних дій під час Першої світової війни (Юдова-Романова, 2004, с.319-326).

Київ – не тільки політична столиця України, а й театральна столиця держави. Театральні колективи Києва, як і всі інші підприємства, установи та організації не тільки міста, а й усієї держави, після початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року зазнали значних творчо-організаційних перетворень. Натомість аналіз останніх досліджень і публікацій з питань творчо-організаційної діяльності театрів у період воєнних дій свідчить про відсутність актуальних наукових опрацювань подій у театральному житті Києва за перший стодинний період повномасштабної воєнної агресії Росії проти України. Зібрані розпорошені факти на різних інтернет-сторінках, у телеграм-каналах, на шпальтах газет й у свідченнях очевидців стали джерельною базою для дослідження театральних подій цього стодечного періоду.

Мета дослідження полягає у вивченні досвіду творчо-організаційної роботи театральних колективів Києва в період з 24 лютого по 3 червня 2022 року (перших ста днів повномасштабної війни Російської Федерації проти України) і визначенні основних тенденцій їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу

Нині на театральній мапі Києва діє понад двадцять професійних театральних колективів. Серед них три театри, що належать до сфери управління Міністерства культури та інформаційної політики України:

1. Національна опера України імені Тараса Шевченка.
2. Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка.
3. Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки.

У підпорядкуванні Департаменту культури Київської міської державної адміністрації перебувають такі двадцять театрів:

1. Київський муніципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва.
2. Київський академічний театр ляльок.
3. Київський академічний театр юного глядача на Липках.
4. Київський муніципальний академічний театр ляльок на лівому березі Дніпра.
5. Творча майстерня «Театр маріонеток».
6. Київський національний академічний театр оперети.
7. Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра.
8. Київський національний академічний Молодий театр.

9. Київський академічний драматичний театр на Подолі.
10. Київська академічна майстерня театрального мистецтва «Сузір'я».
11. Київський академічний театр «Колесо».
12. Київський академічний театр «Золоті ворота».
13. Український малий драматичний театр.
14. Циганський академічний музично-драматичний театр «Романс».
15. Київський академічний театр українського фольклору «Берегиня».
16. Київський академічний драматичний театр на Печерську.
17. Київська мала опера.
18. Київський академічний театр «Актор».
19. Київський камерний театр «Дивний замок».
20. Академічний театр «Київ Модерн-балет».

Також у столиці працюють десятки інших театрів районного підпорядкування та інші, що є структурними підрозділами різних установ, організацій і підприємств. Деякі з них належать до аматорських колективів, деякі – до професійних, деякі – до змішаної форми організації праці.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України всі театральні-видовищні заклади культури столиці були змушені тимчасово припинити свою діяльність – близько 5 години ранку по різних об'єктах Києва було завдано серії потужних авіаударів, до міста прорвалися диверсійно-розвідувальні групи супротивника. Питання безпеки глядачів і співробітників постало з першого дня війни. Анонсовані попередньо вистави перенесено до стабілізації ситуації. Так, наприклад, перенесли з 26 лютого на 21 серпня 2022 року показ (квитки залишилися дійсними) гастрольної вистави у жанрі документальної драми про кохання на війні Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької (м. Львів) «Життя P.S.» Валерії Бурлакової в приміщенні Національного академічного драматичного театру ім. Лесі Українки.

Деякі київські театральні колективи в перший день агресії за інерцією ще намагались організувати репетиційний процес. Але швидко стало зрозуміло, що театральним колективам столиці працювати в умовах запровадженого воєнного стану буде неможливо. Практично бої за місто розпочалися з перших днів агресії. Однак станом на 1 квітня вони фактично вже продовжувалися лише в передмістях столиці. Усі, хто були готові та вміли тримати зброю в руках, долучилися до оборони. Театральне життя Києва завмерло. Залучення містян до лав Збройних сил України та київської територіальної оборони, волонтерської діяльності, воєнної дії на вулицях столиці та пов'язана з цим небезпека, неможливість надати для співробітників безпечні умови праці, транспортні проблеми в місті², бажання багатьох членів колективів залишити місто та вивезти свої родини у безпечні регіони України або за кордон, потрапляння працівників під окупацію та, на жаль, поранення й загибель³ – ось основні причини такого становища.

² Від 26 лютого Київський метрополітен працював у режимі укриття та нині поступово поновлює повноцінну роботу.

³ 17 березня внаслідок ворожих бомбардувань у Дарницькому районі Києва загинула відома театральна актриса Київського Молодого театру Оксана Швець.

Протягом досліджуваного стоденного періоду серед київських театральних приміщень найбільших пошкоджень зазнала будівля Лук'янівського народного будинку, в якому розташовувалася Київська мала опера. За інформацією Департаменту культури Київської державної адміністрації (за попередніми даними), унаслідок ракетного удару вранці 15 березня було «розбито практично усе віконне скло (85 шт.), також пошкоджені склопакети (20 шт.), вхідні двері (3 шт.), внутрішні двері (4 шт.), облицювальну штукатурку на стелі холу (площа пошкодженої ділянки складає 10 м²)» (Катаєва, 2022). Про постраждалих від ракетного обстрілу в приміщенні Лук'янівського народного будинку не повідомляли.

Знаковою подією в історії театрального життя Києва в умовах воєнного стану стало ухвалення рішення колективу Національного академічного театру російської драми імені Лесі Українки про зміну назви свого закладу на Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки. У колективі про таке рішення думали вже давно (Хорошак, 2022). За інформацією уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя, станом на 1 вересня 2021 року за 8 місяців роботи на сцені театру «16 вистав були виконані державною мовою, іншою мовою з перекладом на державну – 318» (Кремінь, 2021). До 24 лютого 2022 року в репертуарі театру українськомовними були три вистави: «Всюди один... свічка на вітрі» за творами Т. Шевченка та спогадами про нього, «Три кохання» за творами Лесі Українки та «Гри на задньому подвір'ї» Е. Мазіі. Тож, коли після російського вторгнення в державі особливо гостро постало питання мовної політики, колектив театру за допомогою опитування через телеграм-канал ухвалив рішення про зміну назви театру та перехід виконання репертуару на українську мову – винятками стали лише дві вистави за участі української акторки театру й кіно⁴ Лариси Кадочнікової: «Актрисі завжди 18» за п'єсою канадського драматурга Дж. Марелла та «Музика кохання. Бенефіс Лариси Кадочнікової» за п'єсою М. Кадо «Жорж і Фридерик. Вона та Він».

Загалом з 24 лютого, відколи Київ перебував під реальною загрозою ворожого захоплення, театральні колективи або були у вимушених відпустках, або тимчасово переходили на простій – «зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами» (Кодекс законів про працю України, 2022).

Водночас, прагнучи докласти своїх зусиль у справу перемоги над ворогом, театри шукали можливості працювати. І щойно Збройні сили України відвернули загрозу захоплення столиці, 2 квітня 2022 року у вестибюлі станції метро «Героїв Дніпра» в Оболонському районі Києва, яка в цей період працювала як укриття, у взаємодії з Громадським об'єднанням «Волонтери Оболони» відбулася вистава «Мишка та рожева стрічка» Київського академічного театру ляльок (автора і режисера, заслуженого діяча мистецтв України Руслана Неупокоєва). «Турнікет перетворився на частину декорації театральної сцени [...]. Дітки радо сприйня-

⁴ Лариса Кадочнікова – народна артистка України, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, виконавиця головної ролі Марічки в культовому українському художньому фільмі «Тіні забутих предків» режисера Сергія Параджанова, відзнятого у 1964 році на кіностудії імені Олександра Довженка.

ли казкову історію – з перших хвилин поринули у інтерактивну гру-спілкування з акторами Вікторією Тебеневою та Вадимом Доценком», – зазначено в газеті «Вечірній Київ» (Марків, 2022).

Протягом квітня-травня театр виступав у Дитячій клінічній лікарні № 7 Печерського району Києва (23 квітня) та в Національній дитячій спеціалізованій лікарні «Охматдит» (3 травня) з українською народною казкою «Котик та Півник». 1 червня з нагоди Міжнародного дня захисту дітей артисти вистави «Котик та Півник» завітали до малечі, якою опікується друга рота «Батальйону Чайки» в/ч А7299 Сил територіальної оборони Збройних сил України. Усі дитячі вистави в досліджуваній період були благодійними.

Ініціативна група на чолі з директором – художнім керівником Київського академічного театру ляльок Ігорем Гулим у скрутний для країни та міста час сформувала з працівників театру так званий «Мистецький десант», в якому брали участь актори, такі як І. Вороний, В. Доценко, Р. Молодій, В. Тебенева, Ю. Фарафонов, Ю. Хетчиков, а також режисер Д. Драпіковський, драматург В. Гунченко. Наперекір обставинам, за скрутних умов воєнного часу 30 травня колективу вдалося випустити прем'єру вистави «Хедлайнер» В. Гунченко (режисер Д. Драпіковський), яку відвідали понад 60 глядачів. За свідченням І. Гулого, усі зібрані гроші (10 560 гривень) передано до Благодійного фонду допомоги армії «Повернись живим».

Питання організаційно-фінансової діяльності предметно в статті не розглянуто. Проте варто зауважити, що ціни на театральні квитки залишилися на доволі рівні. При цьому місця в залах не завжди всі надходили в продаж. Наприклад, глядацькі місця на вистави Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка та Національного академічного драматичного театру імені Лесі Українки, що проходили на основній сцені за адресою вул. Богдана Хмельницького, 5, продавали лише частково в зони партеру й у перші ряди в ложах бенуар. Таке розміщення глядачів у разі небезпеки надавало б змогу швидко звільнити зал й евакуювати людей в укриття – станцію метро «Театральна». Матеріальна скрута – одна з головних проблем творчо-організаційної діяльності в цей період. Скорочення держаного фінансування в поєднанні з неможливістю організувати безпечне обслуговування глядачів призвели фактично до патової ситуації у діяльності колективів.

Продаж квитків здійснювали виключно онлайн на відповідних сайтах. До того ж театри фактично не рекламували своїх вистав, за винятком використання інтернет-сторінок у соціальних мережах і власних сайтів. Театральні програмки та буклети на виставах не продавалися – така практика обслуговування глядачів була впроваджена в театрах ще з часів карантинних обмежень 2020 року.

Вечірні вистави для дорослих у театрах розпочиналися переважно о 15-й, 16-й або 17-й годині. Таке рішення зумовлювалося необхідністю дотримання вимог комендантської години в місті, адже і співробітники, і глядачі мали вчасно повернутися додому, та врахуванням імовірності переривання вистави на досить тривалий час, іноді до півтори години із-за оголошення повітряної тривоги в місті. Винятком став Київський академічний драматичний театр на Подолі – для зручності глядачів вистави тут у будні дні розпочиналися о 18 год, а у вихідні

о 17 год. У разі затримки перерви вистави, зумовленої оголошенням повітряної тривоги понад годину, адміністрація мала запропонувати глядачам повернутися до перегляду вистави вранці наступного робочого дня колективу (станом на 23 червня таких фактів не було зафіксовано).

Перед кожним з київських театрів на певному етапі після 23 лютого постала проблема необхідності гарантій безпеки глядачів і співробітників відповідно до вимог Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС), головною з яких була можливість дістатися до безпечного місця протягом 5 хвилин (приблизно), тобто відстань до укриття близько 500 м. Поряд із фінансовими труднощами це питання для всіх театрів стало першочерговим. Кожен колектив розв'язував його по-різному.

Так, наприклад, незважаючи на воєнний стан, 29 травня з нагоди святкування Дня Києва Київський муніципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва (Київська опера) о 16 год давав концерт безпосередньо на балконі театру за адресою: вул. Межигірська, 2. Київський національний академічний театр оперети приймав глядачів, запропонувавши концертну програму «З Україною в серці» 28 та 29 травня о 17 год на вул. Велика Васильківська, 53 – укриттям у разі повітряної тривоги мала слугувати найближча станція метро «Олімпійська».

Про особливості організації роботи Національної опери України імені Тараса Шевченка в умовах воєнного стану розповів в інтерв'ю напередодні відкриття «Воєнного театрального» сезону головний режисер театру А. Солов'яненко. Зокрема, щодо безпечного перебування глядачів він зазначив: «Ще до відкриття ДСНС провела обстеження нашого приміщення і визначила, що наш гардероб відповідає всім нормативним вимогам до укриття на випадок повітряної тривоги, зокрема і за кількістю місць, які ми наразі продаємо» (Кошкіна та Білаш, 2022). Тобто у разі оголошення повітряної тривоги вистава припиняється, а глядачів запрошують перейти до укриття, що розташоване в приміщенні гардероба поверхом нижче під фоє партеру.

Щодо інтенсивності роботи, то станом на кінець травня деякі театри відновили свою роботу в режимі 2–3 рази на тиждень. Так, наприклад, як засвідчив Анатолій Солов'яненко, Національна опера України імені Тараса Шевченка, повернувшись до показу вистав 21 травня з нагоди відзначення Дня Європи, спочатку працювала «два рази на тиждень, в суботу і неділю, але оскільки інтерес глядача значний, ми додали ще й третій день, п'ятницю» (Кошкіна та Білаш, 2022).

Працюючи протягом ста днів в умовах воєнного стану, у київських театрах змушені були переглянути свій репертуар. Театральний критик Олег Вергеліс у своєму телеграм-каналі «Театр. Мало. Букв», у пості від 1 березня, цитував Дмитра Богомазова: «Ця війна разюче змінить світ і світ театру, зокрема. Це стосуватиметься і репертуарної політики, і культурної політики загалом...» (Театр Мало Букв, 2022).

Музичні театри поряд із постановками з довоєнного репертуару пропонували глядачам концерти. Так, наприклад, Національна опера України 21 травня відкрила «воєнний сезон» оперою «Севільський цирульник» Джоаккіно Россіні, європейською класикою; на другий день йшла українська опера «Наталка Полтавка». Про концертні програми «З Україною в серці» Київського національного

академічного театру оперети та «На балконі театру» Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва йшлося вище. Зауважимо, що останній за досліджуваний стоденний період підготував концертні програми «Романс в укритті» та «Джаз в укритті», які демонстрували з 9 червня в спеціально адаптованому для показу вистав укритті на 90 глядацьких місць – у приміщенні підвалу театру.

Драматичні театри вживали аналогічних заходів – за можливості демонстрували вистави довоєнного репертуару, які чергувалися з читецькими або музично-поетичними програмами. Так, наприклад, 9 квітня Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки, повертаючись до репертуарної діяльності після спричиненої війною перерви, показав на Новій сцені поетично-епістолярну драму «Три кохання» про життя і творчість Лесі Українки. Ця вистава стала першою, що відбулася в Києві у постійному приміщенні театру, в умовах уведення воєнного стану. Вистава йшла українською мовою. 22 квітня театр розпочав мистецький проєкт з показу серії вистав у жанрі сценічних читань класичної та сучасної української драматургії «Ми з України. Сценічні зустрічі»: «На полі крові» Лесі Українки, «Україна в огні» за кіноповістю О. Довженка, «Молитва за Елвіса» М. Смілянець.

У межах цього ж театрального проєкту 7 травня в театрі імені Лесі Українки відбулося публічне першопрочитання нової п'єси молодого українського автора А. Несміянова «Блокпост», яка стала фактично першим в історії українського театру сценічним зверненням до трагічної теми карколомних подій 24 лютого 2022 року⁵.

Звертаючись до концертних форм сценічної діяльності, драматичний театр на Печерську на благодійних засадах від 30 квітня демонстрував глядачам музично-поетичну програму «Стародавній козацький блюз», що складається з авторських пісень Дениса Мартинова, Бориса Книженка, поезії Олександра Безверхого, а також традиційних українських пісень у блюз-роковому звучанні.

Протягом означеного періоду театральні колективи переглядають концепцію підходу до формування репертуару – «відбувається певне імпортозаміщення в репертуарі», як назвав цей процес у Національній опері України Анатолій Солов'яненко (Кошкіна та Білаш, 2022). Колективи цілеспрямовано відмовляються як від російськомовного контенту, так і від російських авторів, розуміючи неприйнятність на такому етапі пропагування культури країни-агресора. «Я не маю претензій до якості музики, скажімо, Чайковського. Але та ідеологія, яка протягом багатьох років була прив'язана до цієї музики, нині є непринятною», – слушно заявляє Анатолій Солов'яненко (Кошкіна та Білаш, 2022). Проте додає, що під час визначення репертуарної політики театри мають урахувати попит глядачів, адже основним показником ефективності роботи будь-якого театральньо-видовищного державного закладу культури поряд з кількістю глядачів і вистав є отримання доходів: «Я думаю, що в першу чергу потрібно говорити про те, на що іде глядач, що він підтримує» (Кошкіна та Білаш, 2022).

⁵ З низкою читецьких проєктів, що відбувалися в Києві протягом ста днів від 24 лютого, можна ознайомитися на сторінці «ProEnglish Theatre» – самодіяльного англomовного театру в Києві, Україна (ProEnglish Theatre, 2022).

Запровадження репертуарної ревізії, скажімо, можна простежити й у діяльності Київського академічного театру на Печерську. Колектив вирішив вилучити з поточного репертуару вистави за текстами російських авторів – «Святої ночі» (А. Чехов), «Альоша» (Ф. Достоєвський), «Онегін» (О. Пушкін), «П'ять оповідань Пелевіна» (В. Пелевін). Натомість театр розпочав роботу над п'єсою Н. Захоженко «Я, війна та пластикова граната», аби поповнити репертуар новою виставою⁶ – сім камерних історій, з яких складається строката картина воєнних буднів, що з 24 лютого стали новою реальністю кожного українця.

Протягом перших ста днів (з 24 лютого по 3 червня 2022 року) російської навали поновили роботу 14 театральних колективів Києва (табл. 1).

Табл. 1.

Хронологія відновлення репертуарної діяльності
в київських театрах з 24 лютого 2022 року

№	Театрально-видовищний заклад культури	Дата	Вистава
1.	Київський академічний театр ляльок	2 квітня	«Мишка та рожева стрічка», Р. Неупокоев
2.	Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки	9 квітня	«Три кохання» (про життя і творчість Лесі Українки)
3.	Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка	27 квітня	«Лимерівна», Панас Мирний
4.	Київський академічний драматичний театр на Печерську	30 квітня	«Стародавній козацький блюз»
5.	Київський академічний театр українського фольклору «Берегиня»	21 травня	«Українські вечорниці»
6.	Національна опера України імені Тараса Шевченка	21 травня	«Севільський цирульник», Дж. Россіні
7.	Київський академічний театр «Колесо»	22 травня	«У Києві, на Подолі, або "Где ві сохніте бельйо?"», М. Янчук
8.	Київський національний академічний театр оперети	28 травня	Концерт «З Україною в серці»
9.	Київський муніципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва	29 травня	Концерт на балконі театру
10.	Київська академічна майстерня театрального мистецтва «Сузір'я»	31 травня	«Прекрасний звір у серці», М. Вінграновський
11.	Київський муніципальний академічний театр ляльок на лівому березі Дніпра	1 червня	«Про вередливу гусеницю та закоханого черв'ячка», Ю. Меліксетов

⁶ 4 червня відбулося публічне читання п'єси.

12.	Творча майстерня «Театр маріонеток»	1 червня	«Не хочу, не буду!», М. Супонін
13.	Київський національний академічний Молодий театр	3 червня	«Синій автомобіль», Я. Стельмах
14.	Київський академічний драматичний театр на Подолі	3 червня	«Вбити не можна розлучитися», Д. Глаттауер

Академічний театр «Київ Модерн-балет», Київська мала опера, Київський академічний театр «Актор», Київський академічний театр «Золоті ворота», Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра, Київський академічний театр юного глядача на Липках, Київський камерний театр «Дивний замок»⁷, Український малий драматичний театр, Циганський академічний музично-драматичний театр «Романс» не працювали офлайн у Києві протягом досліджуваного періоду.

Отже, станом на 3 червня 2022 року з 23 професійних театральних закладів культури державного підпорядкування м. Києва 14 (61 %) поновили свою репертуарну публічну діяльність, а 9 (39 %) ні (рис. 1).

Рис. 1. Театрально-видовищні заклади культури станом на 3 червня 2022 року

Основною особливістю сценічного мистецтва є його колективний характер творчості. Тому репертуарна політика театрів протягом досліджуваного стоденного періоду не могла не залежати від кадрового забезпечення закладів. Іноді відсутність одного працівника, який забезпечував нерозривний ланцюг творчовиробничих відносин, унеможливлювала акт сценічної творчості – показ вистави глядачам. До такої категорії незамінних найчастіше належить артистичний і художньо-постановочний персонал театру. Так, наприклад, у Київському му-

⁷ Київський камерний театр «Дивний замок» (незалежний) (28 травня «Лелеки повертаються додому»). 14–17 травня за ініціативи незалежного Київського камерного театру «Дивний замок» та підтримки Всеукраїнської асоціації корейців та Корейського культурного центру відбувся Незалежний інтерактивний містичний фестиваль авторів «Німфа».

ніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва до лав Збройних сил призвали п'ятьох чоловіків: двох артистів балету, одного артиста хору, одного артиста-вокаліста та одного освітлювача сцени. Паралельно значна частина жіночого складу колективу була вимушена виїхати за кордон, рятуючи членів родини від ворожих обстрілів.

Наукова новизна. У цьому дослідженні вперше зібрано, систематизовано й проаналізовано факти та простежено основні тенденції творчо-організаційної діяльності театральних колективів Києва в період з 24 лютого по 3 червня 2022 року, що можуть стати частиною комплексного дослідження діяльності закладів культури часу військової агресії Росії проти України.

Висновки

Досліджень, присвячених вивченню питання творчо-організаційної діяльності українських театральних колективів у період воєнних дій 2022 року, немає.

Театральні процеси, що відбувалися в Києві протягом перших ста днів після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, можна умовно поділити на два етапи:

- з 24 лютого по 1 квітня – період повного призупинення публічної театральної діяльності (у зв'язку з введенням воєнного стану); вистави переносять до стабілізації ситуації (період активних бойових дій);

- з 2 квітня по 3 червня – період поступового відродження в нових форматах публічної театральної діяльності (стабілізація воєнної ситуації в Києві та на околицях): повернення до обслуговування глядачів у Києві; гастрольна діяльність.

До переліку основних проблем стоденного періоду можемо зарахувати:

- питання кадрового забезпечення;
- відсутність належної кількості в місті приміщень театрів з надійними укриттями у них або поруч;
- транспортну та паливну кризи, що призводять до проблем з логістикою;
- вимоги дотримання комендантської години.

У результаті таких обставин театральна діяльність цього періоду була глибоко збитковою, а основними джерелами фінансового забезпечення колективів стали накопичені попередньо резерви та державна підтримка, яка значно скоротилася.

Деякі київські театральні колективи й окремі митці, не маючи можливості працювати в Києві, змушені були виїхати в безпечні регіони України або у відрядження за кордон.

Унаслідок агресії Російської Федерації постраждали та потребують відновлення об'єкти культурної спадщини, зокрема приміщення Київської малої опери.

На тлі російської політики цілеспрямованого лінгвоциду й етноциду українського народу театри корегують свою репертуарну політику, фактично відмовляючись від російськомовного контенту. Тижнева інтенсивність показу вистав знизилася до двох-трьох. Репертуар театрів містить як довоєнні постановки, так і новостворені програми малих лабораторних форм читецького та музично-поетичного спрямування.

У квітні-травні в театрах починає за можливості відновлюватися репетиційний процес. Навіть є приклади випусків прем'єр.

Загалом 61 % з досліджуваних професійних державних театральних колективів Києва протягом стоденного періоду від початку повномасштабної війни Росії проти України відновив, хоч і в обмеженому режимі, свою роботу, а 39 % потрапили в патову ситуацію, проте прагнуть повернутися до роботи. Наразі відкриття київських театрів є свідченням віри в нашу перемогу над ворогом.

На поточний момент воєнний стан і мобілізацію в Україні продовжено, а отже, творчо-організаційна діяльність київських театрів потребуватиме подальшої фіксації, а процеси, що відбуватимуться в театральному житті України загалом та у Києві зокрема, – наукового дослідження та осмислення. Предметом подальших наукових розвідок має стати за розширеним списком діяльність інших театральних колективів Києва в досліджуваній період. Також особливої уваги потребує вивчення організаційно-фінансової діяльності театральних колективів періоду війни, гастрольна діяльність у межах України та за кордоном, робота концертних, естрадних і філармонічних колективів й окремих виконавців.

Віriamo в нашу перемогу та сподіваємося, що найближчим часом буде можливість аналізувати особливості відновлення творчо-організаційної театральної діяльності у післявоєнний період.

*Висловлюємо щиру подяку за надану інформацію
Любові Богалій, Ігорю Гулю, Весті Гунченко,
Олені Іванченко, Ірині Кожевніковій, Ксенії Реутовій,
Богдану Собуцькому, Алісі Тункевич, Аліні Чуйшовій та ін.*

175

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Андрій Єрмак провів зустріч з представниками культури та спорту, 2022. *Президент України: Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*, [online] 29 квітня. Доступно: <<https://www.president.gov.ua/news/andrij-yermak-proviv-zustrich-z-predstavnikami-kulturi-ta-sp-74677>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Гайдабура, В., 1999. *Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944 рр.)*. Автореферат дисертації доктора мистецтвознавства. Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського.

Гайдабура, В., 2004. *Театр між Гітлером і Сталіним: Україна. 1941-1944. Доли митців*. Київ: Факт.

Катаєва, М., 2022. Окупанти пошкодили приміщення Київської малої опери. *Вечірній Київ*, [online] 17 березня. Доступно: <<https://vechirniy.kyiv.ua/news/63121/>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Кодекс законів про працю України, 2022. *Верховна Рада України*, [online] 17 червня. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Кошкіна, С. та Білаш, О., 2022. Анатолій Солов'яненко: «Ла Скала, Метрополітен, Ковент Гарден – ви скрізь зараз знайдете імена українців». *LB.ua*, [online] 18 червня. Доступно: <https://lb.ua/culture/2022/06/18/520373_anatoliy_solovyanenko_la_skala.html?fbclid=IwA

R2uxhqFjAs988ruaBN94iGlx57gsgeA4L9yLKuYFGyWmsI5x9ZPTOzdQVg/> [Дата звернення 12 липня 2022].

Крем'як, Т., 2021. Уповноважений назвав найзліших порушників мовного закону серед державних театрів. *Українська правда*, [online] 24 вересня. Доступно: <<https://www.pravda.com.ua/news/2021/09/24/7308277/>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Лихачова, Л.Б. та Титаренко, О.Ю., 2009. Діяльність театрів України під час Великої Вітчизняної війни. *Історичні і політологічні дослідження*, 1 (41), с.67-72.

Марків, Н., 2022. Станцію «Героїв Дніпра» на один день перетворили на сцену Театру ляльок. *Вечірній Київ*, [online] 3 квітня. Доступно: <<https://vechirniy.kyiv.ua/news/64297/>> [Дата звернення 12 липня 2022].

«Мир», «перемога», «Україна» – три слова, задля яких ми боремося протягом уже ста днів після восьми років – звернення Президента Володимира Зеленського, 2022. *Президент України: Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*, [online] 3 червня. Доступно: <<https://www.president.gov.ua/news/mir-peremoga-ukrayina-tri-slova-zadlya-yakih-mi-bogemosya-pr-75585>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Полякова, Ю.Ю., 2013. Музично-театральне життя Харкова під час німецько-фашистської окупації (за матеріалами Державного архіву Харківської області). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки*, [online] 1088 (17), с.82-91. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHisU_2013_1088_17_13> [Дата звернення 12 липня 2022].

Романенко, Н.О., 2015. Миський український драматичний театр (м. Рівне, 1941-1943). *Культура і сучасність*, 1, с.76-81.

Степаникович, С.В., 2013. Театр на території генерального округу «Житомир» (друга половина 1941–початок 1944 рр.) *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, [online] 37, с.131-136. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/NrIfznu_2013_37_29> [Дата звернення 12 липня 2022].

Театр Мало Букв, 2022. [Telegram] 1 березня. Доступно: <<https://t.me/s/Olverg>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Титаренко, Д., 2008. Театр, кіно, періодика, музеї: культурне життя українських областей зони військової адміністрації в 1941–1943 роках. *Україна модерна*, 13 (2), с.131-146.

Тонконог, О.І., 2006. Театри українських міст у 1943–1945 рр. *Культура народів Причорномор'я*, 86, с.66-69.

Хорошак, К., 2022. У Києві більше не буде Театру російської драми. *Українська правда*, [online] 28 лютого. Доступно: <<https://life.pravda.com.ua/culture/2022/02/28/247610/>> [Дата звернення 12 липня 2022].

Юдова-Романова, К.В. та Безчастна, А.О., 2016. Творчо-організаційна діяльність Донецького академічного ордена Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполь у періоди воєнних дій. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*, [online] 18, с.43-50. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2016_18_8> [Дата звернення 12 липня 2022].

Юдова-Романова, К.В., 2004. Анализ организационно-зрительской деятельности некоторых еврейских театров на Украине в первой половине XX века. *Доля єврейських громад Центральної та Східної Європи в першій половині XX століття*. Матеріали конференції, Київ, Україна, 26-28 серпня 2003 р. Київ : Інститут юдаїки, с.319-326.

Юдова-Романова, К.В., 2008. Питання творчо-організаційного розвитку муніципальних театрів Києва. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*, 2-3, с.76-90.

Ilnytskyi, V. and Haliv, M., 2019. The activity of the Ukrainian theatre in Peremyshl during the nazi occupation (1941–1944). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, с.45-50. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2019.166530>.

ProEnglish Theatre, 2022. [Facebook] 7 травня. Available at: <https://www.facebook.com/ProEnglishTheatre> [Accessed 12 July 2022].

REFERENCES

- Andrii Yermak proviv zustrich z predstavnykamy kultury ta sportu [Andriy Yermak Held a Meeting with Representatives of Culture and Sports], 2022. *Prezydent Ukrainy: Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*, [online] 29 April. Available at: <https://www.president.gov.ua/news/andriy-yermak-proviv-zustrich-z-predstavnikami-kulturi-ta-sp-74677> [Accessed 12 July 2022].
- Haidabura, V., 1999. *Stsenichne mystetstvo v Ukraini periodu nimetsko-fashystskoi okupatsii (1941-1944 rr.)* [Performing Arts in Ukraine During the Period of German-Fascist Occupation (1941-1944)]. Abstract of the thesis of the Doctor of Art History. Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy im. P.I. Chaikovskoho.
- Haidabura, V., 2004. *Teatr mizh Hitlerom i Stalinym: Ukraina. 1941-1944. Doli myttsiv* [Theater between Hitler and Stalin: Ukraine. 1941-1944. Fates of Artists]. Kyiv: Fakt.
- Ilnytskyi, V. and Haliv, M., 2019. The Activity of the Ukrainian Theatre in Peremyshl During the Nazi Occupation (1941–1944). *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, pp.45-50. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2019.166530>.
- Iudova-Romanova, K.V. and Bezchastna, A.O., 2016. Tvorcho-orhanizatsiina diialnist Donetskoho akademichnoho ordena Poshany oblasnoho rosiiskoho dramatychnoho teatru m. Mariupol u periody voiennykh dii [Creative and Organizational Activities of the Donetsk Academic Order of Honour of the Regional Russian Drama Theatre of Mariupol during Periods of Hostilities]. *Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television*, [online] 18, pp.43-50. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2016_18_8 [Accessed 12 July 2022].
- Iudova-Romanova, K.V., 2004. Analiz organizatsionno-zritelskoi deiatelnosti nekotorykh evreiskikh teatrov na Ukraine v pervoi polovine XX veka [Analysis of organisational and spectator activity of some Jewish theatres in Ukraine in the first half of the 20th century]. *Dolia yevreiskyykh hromad Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy v pershii polovyni XX stolittia* [The Fate of the Jewish Communities of Central and Eastern Europe in the First Half of the 20th Century]. Materials of the conference, Kyiv, Ukraine, 26-28 August, 2003. Kyiv: Institute of Judaics, pp.319-326.
- Iudova-Romanova, K.V., 2008. Pytannia tvorcho-orhanizatsiinoho rozvytku munitsypalnykh teatriv Kyieva [Issues of Creative and Organizational Development of Municipal Theatres of Kyiv]. *Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television*, 2-3, pp.76-90.
- Kataieva, M., 2022. Okupanty poshkodyly prymishchennia Kyivskoi maloi opery [Occupants Damaged the Premises of the Kyiv Small Opera House]. *Vechirniy Kyiv*, [online] 17 March. Available at: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/63121/> [Accessed 12 July 2022].

Khoroshchak, K., 2022. U Kyievi bilshe ne bude Teatru rosiiskoi dramy [There will be no more Russian Drama Theatre in Kyiv]. *Ukrainska pravda*, [online] 28 February. Available at: <<https://lifepravda.com.ua/culture/2022/02/28/247610/>> [Accessed 12 July 2022].

Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy [Code of Labour Laws of Ukraine], 2022. *Verkhovna Rada Ukrainy*, [online] 17 June. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>> [Accessed 12 July 2022].

Koshkina, S. and Bilash, O., 2022. Anatolii Solovianenko: "La Skala, Metropoliten, Kovent Harden – vy skriz zaraz znaidete imena ukraintsiiv" [Anatoly Solovyanenko: "La Scala, the Metropolitan, Covent Garden - You Will Now Find the Names of Ukrainians Everywhere"]. *LB.ua*, [online] 18 June. Available at: <https://lb.ua/culture/2022/06/18/520373_anatolii_solovyanenko_la_skala.html?fbclid=IwAR2uxhqFjAs988ruaBN94iGlx57gsgeA4L9yLKuYFGyWmsI5x9ZPTOzdQVg/> [Accessed 12 July 2022].

Kremin, T., 2021. Upovnovazhenyi nazvav naizliskykh porushnykiv movnoho zakonu sered derzhavnykh teatriv [The Commissioner Named the Worst Violators of the Language Law Among State Theatres]. *Ukrainska pravda*, [online] 24 September. Available at: <<https://www.pravda.com.ua/news/2021/09/24/7308277/>> [Accessed 12 July 2022].

Lykhachova, L.B. and Tytarenko, O.Iu., 2009. Diialnist teatriv Ukrainy pid chas Velykoi Vitchyznianoii viini [Activities of Ukrainian Theatres during the Great Patriotic War]. *Istorychni i politolohichni doslidzhennia*, 1 (41), pp.67-72.

Markiv, N., 2022. Stantsiiu "Heroiv Dnipra" na odyen den peretvoryly na stsenu Teatru lialok [The Heroiv Dnipra Underground Station Was Turned into the Stage for the Puppet Theatre for One Day]. *Vechirniy Kyiv*, [online] 3 April. Available at: <<https://vechirniy.kyiv.ua/news/64297/>> [Accessed 12 July 2022].

"Myr", "peremoha", "Ukraina" - try slova, zadlia yakykh my boremosia protiahom uzhe sta dniv pislia vosmy rokiv - zvernennia Prezydenta Volodymyra Zelenskoho ["Peace", "Victory", "Ukraine" - Three Words for Which We Are Fighting for Already One Hundred Days After Eight Years - Address of President Volodymyr Zelenskyi], 2022. *Prezydent Ukrainy: Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*, [online] 3 June. Available at: <<https://www.president.gov.ua/news/mir-peremoga-ukrayina-tri-slova-zadlya-yakih-mi-boremosyapr-75585>> [Accessed 12 July 2022].

Poliakova, Yu.Iu., 2013. Muzychno-teatralne zhyttia Kharkova pid chas nimetsko-fashystskoi okupatsii (za materialamy Derzhavnoho arkhivu Kharkivskoi oblasti) [Music and Theatre Life in Kharkiv during the German-Fascist Occupation (Based on the Materials of the State Archive of the Kharkiv Oblast)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia : Istoriiia Ukrainy. Ukrainoznavstvo: istorychni ta filosofski nauky*, [online] 1088 (17), pp.82-91. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHiSU_2013_1088_17_13> [Accessed 12 July 2022].

ProEnglish Theatre, 2022. [Facebook] 7 May. Available at: <<https://www.facebook.com/ProEnglishTheatre>> [Accessed 12 July 2022].

Romanenko, N.O., 2015. Miskyi ukrainskyi dramatychnyi teatr (m. Rivne, 1941-1943) [City Ukrainian Drama Theatre (Rivne, 1941-1943)]. *Kultura i suchasnist*, 1, pp.76-81.

Stelnykovych, S.V., 2013. Teatr na terytorii heneralnoho okruhu "Zhytomyr" (druga polovyna 1941-pochatok 1944 rr.) [Theatre on the Territory of the Zhytomyr General District (Second Half of 1941– Beginning of 1944)]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, [online] 37, pp.131-136. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2013_37_29> [Accessed 12 July 2022].

Teatr Malo Bukv [Theatre of Little Letters], 2022. [Telegram] 1 March. Available at: <<https://t.me/Olverg/3530>> [Accessed 12 July 2022].

Tonkonoh, O.I., 2006. Teatry ukrainskykh mist u 1943-1945 rr. [Theatres of Ukrainian Cities in 1943-1945]. *Kultura narodov Prychernomoria*, 86, pp.66-69.

Tytarenko, D., 2008. Teatr, kino, periodyka, muzei: kulturne zhyttia ukrainskykh oblastei zony viiskovoi administratsii v 1941-1943 rokakh [Theatre, Cinema, Periodicals, Museums: Cultural Life of the Ukrainian Regions of the Military Administration Zone in 1941-1943]. *Ukraina moderna*, 13 (2), pp.131-146.

U Kyievi predstavlyly pershyi teatralnyi proiekt pro podii dnia pochatku povnomashtabnoho vtorhnennia Rosii v Ukrainu [In Kyiv, the First Theatrical Project About the Events of the Day of the Beginning of the Full-Scale Russian Invasion of Ukraine Was Presented], 2022. ZN.UA, [online] 7 May. Available at: <<https://zn.ua/ukr/amp/CULTURE/u-kijevi-predstavili-pershij-teatralnij-proiekt-pro-podiji-dnja-pochatku-povnomashtabnoho-vtorhnennja-rosiji-v-ukrajinu.html>> [Accessed 09 August 2022].

CREATIVE AND ORGANISATIONAL ACTIVITY OF KYIV THEATRES: ONE HUNDRED DAYS IN THE REALITY OF FULL-SCALE MILITARY AGGRESSION

Kateryna Iudova-Romanova

PhD in Art Studies, Associate Professor;

e-mail: iudovakateryna@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2665-390X

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

179

Abstract

The purpose of the research is to study the experience and identify the main trends of Kyiv theatres' creative and organisational activity in the first days of the full-scale war by the Russian Federation against Ukraine. **Research methodology.** The author has applied the method of synthesis and analysis of factual information for an integrated study of the Kyiv theatres case in the specified period; the historical method is for retrospective scientific understanding of the practice of modern Ukrainian theatre, and structural and analytical are for systematisation of various vectors of creative and organisational activity of 23 professional state theatre groups of Kyiv; comparative – to compare its results; art critic – for studying the artistic value of theatrical performances. The source base of the research was open Internet resources and interviews with subjects of dramatic activity. **Scientific novelty.** For the first time, the study collected, systematised and analysed the facts and traced the main trends of the creative and organisational activity of theatre groups of Kyiv in the first hundred-day period of military aggression by Russia against Ukraine in 2022. **Conclusions.** There is no yet comprehensively art studies scholars' understanding of the activities of theatre groups of Ukraine during the 2022 wartime. Collected and analysed by the author's files prove that the theatrical processes that took place during the period can be conditionally divided into two phases: in connection with the introduction of martial law and active hostilities in Kyiv and Kyiv oblast from 24 February to 1 April – the

phase of the complete suspension of public theatrical activity and the transfer performances to stabilise the situation; in connection with the stabilisation of the military situation in region from 2 April to 3 June – a period of long revival with new forms of public theatre activity; return to perform in Kyiv and renewing of touring activities. The main problems of the one-hundred-days period were theatre staffing because some workers were forced to flee from Kyiv; the absence of an appropriate number of theatres in cities with reliable shelters or near them; transport and fuel crisis; and curfew conditions. The financial and economic activity was extremely unprofitable, and the main sources of financial funding for the collectives accumulated previous reserves and state support significantly reduced. Some theatre buildings, particularly the Kyiv Small Opera House, were damaged and need to be restored. There is a purposeful rejection of theatres from Russian-language content. The weekly intensity of the shows decreased to 2-3 shows. The theatres' repertoire included productions of the pre-war repertoire and newly created programmes of small studios' forms of education and musical-poetic direction. In April-May, most theatres return to rehearsals; there are some premieres. In total, 61% of the 23 Kyiv theatre groups under research resumed their work, albeit in a restricted mode, within a one-hundred-day period, and 39% were at a standstill but are seeking to return to work.

Keywords: creative and organisational theatre activity; Kyiv; 2022 wartime; repertoire

